

Dėl nevyriausybinių švietimo organizacijų dalyvavimo ES SI švietimo priemonių įgyvendinime

2017-11-10

Ankstesnės Vyriausybės, ir ypač Švietimo ir mokslo ministrės, vadovavimo laikotarpiu nevyriausybines švietimo organizacijas buvo eliminuotos iš švietimo ir mokslo politikos įgyvendinimo procesų. Jos nebuvo įtrauktos nei į strateginį planavimą, nei į programų įgyvendinimą. Taip pat nevyriausybiniis sektorius nebuvo įtrauktas į ES struktūrinių investicijų švietimo srities priemonių įgyvendinimą, todėl iki šiol didžioji dalis ES SI lėšų yra skiriamos išimtinai biudžetinėms švietimo įstaigoms valstybės planavimo, o ne konkurso būdu. Manome, kad tai nesudaro vienodų konkurencijos sąlygų visiems galimiems paslaugų teikėjams kaip numatyta Nacionalinėje pažangos programoje¹ ir ES partnerystės principo įgyvendinimui Lietuvoje², taip pat XVII Vyriausybės įsipareigojimui įdiegti vadybos sprendimus į švietimo įstaigų valdymą ir administravimą (XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.3.3. Darbas).

Siekdamos aktyviai prisidėti prie šiuo metu vykdomų švietimo politikos ir sistemos įvairiose švietimo srityse pertvarkos ir padėti įgyvendinti Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plano uždavinius, prašome įtraukti nevyriausybines organizacijas į švietimo politikos įgyvendinimo procesą žemiau nurodytose srityse, numatant jų realią galimybę dalyvauti ES SI priemonėse ir nacionalinėse programose.

1. **Nevyriausybinių švietimo organizacijų institucinis stiprinimas, siekiant perduoti viešąsias paslaugas nevalstybiniais švietimo paslaugų teikėjams.** Kaip teigiama Partnerystės principo įgyvendinimo vertinimo³ ataskaitoje, “[d]augeliui partnerių organizacijų, ypač pilietinės visuomenės organizacijoms (įskaitant NVO), sėkmingam ir pilnaverčiam dalyvavimui partnerystės su viešojo sektoriaus institucijomis procesuose atstovaujant platesnį visuomenės interesą trūksta laiko, finansinių ir žmogiškųjų išteklių. Šis partnerių organizacijų resursų trūkumas yra sisteminė problema, kurią, siekiant aktyvinti partnerių įsitraukimą, būtina spręsti ne tik ES fondų valdymo, tačiau ir nacionaliniu lygiu.” Aukščiau nurodyto vertinimo išvadose teigiama, kad

¹ 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482.

² Partnerystės principo taikymo ES struktūrinės paramos procese gairės. 2012. Parengta Finansų ministerijos užsakymu.

³ Partnerystės principo įgyvendinimo vertinimas. Galutinė vertinimo ataskaita. 2017, Finansų ministerijos užsakymu atliko BGI Consulting

<http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/partnerystes-principo-igyvendinimo-vertinimas>

“praktikoje partneriai į projektų įgyvendinimą įtraukiami retai, o didelė dalis intervencijų, susijusių su viešųjų paslaugų teikimu, nukreipiamos į valstybės ar savivaldybių valdomas įstaigas”, o pagrindinė to priežastis – regionų ir valstybės projektų planavimo priemonių dominavimas. Didelėje dalyje šių priemonių valstybės ar savivaldybės įstaigos yra vieninteliai galimi pareiškėjai (ŠMM)⁴.

Remiantis ataskaitos rekomendacijomis, siūlome peržiūrėti ministerijos koordinuojamas priemones ir mažinti priemonių, išimtinai skirtų biudžetinėms įstaigoms, dalį, skiriant jas nevyriausybinėms švietimo organizacijoms, ypač tokiose srityse kaip neformalusis vaikų ir jaunimo švietimas, suaugusiųjų švietimas, karjeros paslaugų teikimas ir kt.

2. **Praktinis mokinių pilietinių kompetencijų ugdymas.** Kaip numatyta Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plane⁵, taip pat atsižvelgiant į tai, kad pilietiškumo ugdymas formaliajame ugdyme net ir pačių švietimo įstaigų yra vertinamas kaip neveiksmingas⁶, o Pilietinio ir tautinio ugdymo 2016–2020 metų tarpinstituciniame veiksmų plane numatytoms neformaliosioms pilietiškumo ugdymo priemonėms skiriamos nepagrįstai menkos lėšos (t.y. lėšos numatytos neatsižvelgiant nei į poreikius, nei į tikslus), siūlome iš esmės keisti pilietiškumo ugdymo turinį ir formą: (1) sudarant galimybes mokiniams ugdyti(s) pilietines kompetencijas už mokyklos ribų; (2) pagrindinį dėmesį skiriant praktiniams mokinių pilietinio dalyvavimo gebėjimams ugdyti; (3) užtikrinant nevyriausybinių organizacijų, veikiančių neformaliojo ugdymo srityje, dalyvavimą mokinių pilietinio ugdymo procese.

3. **Neformaliojo vaikų švietimo krepšelio optimizavimas.** Iki šiol veikianti Neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) sistema ir programos įgyvendinimo rezultatai neatliepia Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje nustatytam tikslui „ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių asmeniui tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius“. Remiantis 2016 m. tyrimo „Neformaliojo švietimo

⁴ Kitose priemonėse, net ir numčius NVO kaip tinkamus pareiškėjus, šios organizacijos turi konkuruoti su iš biudžeto išlaikomomis įstaigomis dėl finansavimo priemonės lėšų arba turi būti pakviestos kaip pastarųjų projekto partneriai (SADM, ŠMM). Partnerystės principo įgyvendinimo vertinimas. Galutinė vertinimo ataskaita. 2017, Finansų ministerijos užsakyму atliko BGI Consulting

<http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/partnerystes-principo-igyvendinimo-vertinimas>

⁵ 5.3.1. Darbas. Pilietinio ir tautinio ugdymo atnaujinimas, pilietinio įgalinimo ir politinio gyventojų aktyvumo bei bendruomeniškumo stiprinimas, įtraukiant nevyriausybinės organizacijas.

⁶ Pilietinio ugdymo galimybės bendrojo ugdymo mokykloje, atliko Š. Gerulaitis (Ugdymo plėtotos centras), http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/kiti/S_%20Gerulaitis.pdf

patirčių įtaka asmens gerovei“ duomenimis⁷, pusė 18-35 m. respondentų, teigė, kad NVŠ jiems jokios naudos nedavė. Kaip pagrindinę priežastį daugelis tyrimo respondentų nurodė tai, kad NVŠ nėra orientuotas į kompetencijų, reikalingų vėlesniam gyvenimui, ugdymą, o yra tiesiog laiko praleidimo forma.

2015 metais atlikto Valstybinio audito „Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas“ ataskaitos išvados patvirtina, kad NVŠ neužtikrina nei įvairių švietimo paslaugų teikėjų dalyvavimo, nei NVŠ programų įvairovės („vyrauja muzikos ir sporto krypčių ugdymo programos“), nei tikslingo lėšų panaudojimo („Dalį lėšų, skirtų neformaliajam mokinių švietimui, savivaldybės panaudojo kitoms veikloms, savivaldybių lėšos iš esmės skiriamos jų įsteigtoms neformaliojo švietimo įstaigoms, kurios vykdo tik vienos krypties (pvz.: muzikos, sporto) programas“), todėl esamas

finansavimo mechanizmas neskatina neformaliojo mokinių švietimo veiklų pasiūlos ir švietimo paslaugų teikėjų įvairovės.

Todėl, įgyvendinant Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plano 2.2.2. Darbas. Neformaliojo švietimo plėtra, didinant jo įvairovę, prieinamumą ir gerinant kokybę, siūlome:

- Nustatyti valstybinius prioritetus NVŠ programoms, susiejant juos su ugdymomis kompetencijomis, atsižvelgiant į NVŠ koncepcijoje numatytus tikslus.
- Aiškiai atskirti neformalųjį ugdymą (NU) nuo neformaliojo švietimo ir sukurti finansinius mechanizmus, užtikrinančius jaunimo dalyvavimą NU programose, teikiant prioritetą arba skiriant atskirą finansavimą (a) programoms, kurių veikla tiesiogiai ugdo bendrąsias, o ne specialiąsias, kompetencijas, ir (b) kurias vykdo nevalstybiniai švietimo paslaugų teikėjai, būtent laisvieji mokytojai ir nevyriausybinės organizacijos.

4. Globaliojo pilietiškumo ugdymas. Tarptautinės organizacijos tokios, kaip EBPO⁸ ir UNESCO⁹, pabrėžia globaliojo pilietiškumo kompetencijų plėtros švietimo sistemose svarbą. Švietimo siekis ugdyti pasaulio bendrijos, daugiakultūrės visuomenės narius, gebančius kurti ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio ateitį yra įvardytas ir Lietuvos

⁷ Neformaliojo švietimo patirčių įtaka asmens gerovei. Sutrumpinta tyrimo ataskaita. Lietuvos vaikų ir jaunimo centro užsakymu atliko Mykolo Romerio universitetas. 2016

⁸ OECD Programme for International Student Assessment (PISA) (2016). Global Competency for an Inclusive World. OECD, 2016

⁹ UNESCO (2014). Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century, UNESCO, 2014

nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose¹⁰. Globaliojo pilietiškumo kompetencijos itin reikalingos tam, kad kiekvienas asmuo suprastų globalią žmonių, šalių ir kultūrų tarpusavio priklausomybę, gebėtų suprasti globalizacijos teikiamas galimybes ir spręsti jos keliamus iššūkius, tokus kaip skurdas, nelygybė, didėjanti įvairovė, klimato kaita ir kt. Nevyriausybinės organizacijos, bendradarbiaudamos su formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigomis, yra įgyvendinusios ne vieną globaliojo pilietiškumo ugdymo iniciatyvą. Tačiau iki šiol nėra sisteminio požiūrio į globaliojo pilietiškumo kompetencijų ugdymą Lietuvos formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose. Siūlome (1) parengti ir išbandyti pilotinę globaliojo pilietiškumo ugdymo programą, kuri apimtų tiek pamatinių globaliojo pilietiškumo nuostatų ir kompetencijų integravimą į formaliojo ugdymo turinį, tiek į popamokinę/projektinę, neformaliojo ugdymo veiklą, derinant ją su pagrindinės švietimo strategijos ir pilietinio bei tautinio ugdymo programos nuostatomis; (2) skirti lėšų aukščiau įvardytų programų įgyvendinimui reikalingų inovatyvių metodinių priemonių rengimui ir išbandymui; (3) numatyti globaliojo pilietiškumo ugdymą kaip vieną iš prioritetinių pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sričių.

5. Suaugusiųjų švietimas. Lietuvoje¹¹ ir Europoje atlikti tyrimai¹² atskleidžia besimokančio dirbančio lietuvių portretą: tai jaunesni (25-34 m.) didesnių miestų gyventojai (dažniausiai moterys), turintys aukštesnį (dažniausiai aukštąjį) išsilavinimą, gaunantys didesnę nei vidutinį atlyginimą. Pagrindinės priežastys, kodėl didelė dalis suaugusiųjų nedalyvauja mokymosi procese (Lietuvos rodikliai ženkliai atsilieka nuo ES vidurkio) yra šios: trūksta pinigų, nėra laiko (įsipareigojimai šeimai, darbo laikas), nėra tinkamų kursų netoli namų tinkamu laiku. 2016 m. apklausos duomenys rodo, kad net 68 proc. Lietuvos respondentų atsakė, kad jiems nėra poreikio mokytis. Lietuvos dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą rodikliai yra vieni blogiausių Europos Sąjungoje ir siekia apie 6 procentus, kai tuo tarpu Danijoje apie 30 procentų. ES tikslas yra pasiekti, kad mokymosi visą gyvenimą rodiklio vidurkis būtų 15 procentų. Valstybinio audito ataskaitoje apie neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtrą teigiama, kad neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizavimas ir koordinavimas valstybiniu mastu ir savivaldybėse yra nepakankamas, nėra nustatyti finansavimo prioritetai ir principai, šalies mastu nepakankamai tiriami neformaliojo suaugusiųjų švietimo poreikiai. Todėl šalyje neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra nepakankamai rezultatyvi ir tolygi¹³.

¹⁰ LR švietimo įstatymas, Nr. XI-1281, 2011-03-17, Žin., 2011, Nr. 38-1804

Dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo, LR seimo nutarimas, Nr. XII-745, Žin., 2013, Nr. 140-7095

¹¹ Suaugusiųjų mokymosi motyvacija ir poreikiai Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Suomijoje. UPC, 2010.

¹² Adult learning statistics, Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Adult_learning_statistics#Main_statistical_findings

¹³ Valstybinio audito ataskaita. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra. 2013 m. birželio 28 d. Nr. VA-P-50-9-8, Vilnius.

Todėl manome, kad svarbiausias dalykas, siekiant įtraukti daugiau suaugusiųjų į mokymąsi visą gyvenimą yra didinti suaugusiųjų mokymosi prieinamumą. Siūlome:

- Atlikti mokymosi poreikių miesteliuose ir kaimuose analizę.
- Didinti mokymosi galimybių pasiūlą miesteliuose ir kaimuose sujungiant savivaldybių, švietimo įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų pastangas bei galimybes.
- Sukurti suaugusiųjų mokymosi finansavimo sistemą mažesnes pajamas gaunantiems gyventojams.

Remiantis gerąja NVO bendradarbiavimo su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija patirtimi, prašome Švietimo ir mokslo ministerijos įtraukti nevyriausybines organizacijas į susijusias darbo grupes (formalias ir neformalias), rengiant ES struktūrinių investicijų projektų kriterijus ir konkursų aprašus, taip pat į Ministerijos darinius, skirtus rengti vidinius dokumentus, pavyzdžiui Projektų administravimo taisyklių (PAT) atnaujinimą, įvairių konkursų kriterijų bei programų rengimą ir kt.

Maloniai prašome susitikti artimiausiu metu ir aptarti sisteminio bendradarbiavimo su nevyriausybėmis organizacijomis galimybes aukščiau nurodytais klausimais. Prašome pranešti apie jums tinkamą susitikimo laiką iki šių metų lapkričio 17 d.